

ДО
ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА СЪДИИТЕ
ОТ НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

И С К А Н Е

ОТ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ЗА ПРИЕМАНЕ НА ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

ОТНОСНО: Установена противоречива практика на съдилищата по прилагането на чл. 55, ал. 2 НК, когато глобата е предвидена като допълнително наказание заедно с лишаване от свобода или с пробация в кумулативна санкция.

ОСНОВАНИЕ: чл. 125 вр. чл. 124, ал. 1, т. 1 от Закона за съдебната власт.

УВАЖАЕМИ ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

С писмо с изх. № РД-09-59 от 21.02.2024 г. председателят на Бургаския районен съд е сигнализирал Върховния касационен съд за нееднакво прилагане на разпоредбата на чл. 55, ал. 2 НК в практиката на съдилищата в страната, в това число и в практиката на Върховния касационен съд. Писмото съдържа предложение за отправяне на искане до Общото събрание на наказателната колегия на ВКС за приемане на тълкувателно решение по посочения като противоречиво решаван в съдебната практика и формулиран по следния начин въпрос: „Разпоредбата на чл. 55, ал. 2 НК прилага ли се при кумулативно предвидено наказание глоба в случаите, в които основното наказание лишаване от свобода е определено под най-ниския предел при условията на чл. 55, ал. 1, т. 1 НК?“

Извършеното по този повод от Аналитичното звено на ВКС проучване на практиката на съдилищата по прилагането на чл. 55, ал. 2 НК потвърждава, че в

посочената му част материалният закон не се тълкува и прилага по еднакъв начин, когато се индивидуализира наказанието за престъпления, за които законът предвижда кумулативно лишаване от свобода (или пробация) и глоба.

Противоречивата съдебна практика може да се обособи основно в две групи съдебни актове, в които са застъпени диаметрални позиции относно възможността за прилагане на чл. 55, ал. 2 НК спрямо глобата, когато тя е част от кумулативна санкция:

I. Със съдебните актове от едната група се приема, че разпоредбата на чл. 55, ал. 2 НК е приложима не само когато глобата е предвидена като самостоятелно наказание, но и тогава, когато тя е част от кумулативна санкция, при това не само като основно наказание, а и когато е предвидена като допълнително такова - наред с наказание лишаване от свобода (или с наказание пробация).

В решение № 29 от 08.02.2011 г. по н.д. № 707/2011 г. на ВКС, III н.о., са изложени подробни съображения в подкрепа на тази теза. Аргументи са изведени от разпоредбата на чл. 57, ал. 2 НК. Приема се, че когато в санкционната част на наказателно-правната норма са предвидени кумулативни наказания, не би могло приложимият в конкретния случай размер на едното от тях да се определи при условията на чл. 54 НК, а размерът на другото – при условията на чл. 55 НК. Отбелязано е, че съдът би трябвало да прецени дали наказанието трябва да се индивидуализира по правилата на чл. 54 НК или по тези на чл. 55 НК. Когато прецени, че в конкретния случай са налице предпоставките по чл. 55 НК, той трябва да приложи разпоредбите на тази норма по отношение на всички кумулативно предвидени наказания и едва тогава да индивидуализира размера на всяко от тях.

Според тезата на съдебния състав разпоредбата на чл. 55, ал. 2 НК задължава съда да приложи чл. 55, ал. 1, т. 1 НК по отношение и на глобата, а не само по отношение на лишаването от свобода, когато двете наказания са предвидени кумулативно, като единствено ограничава индивидуализирането ѝ до размер не по-нисък от една втора под най-ниския предел, предвиден в Особената част на Наказателния кодекс. Разпоредбата на чл. 55, ал. 3 НК дава факултативна възможност на съда въобще да не наложи наказанието глоба, т.е. когато обмисля кумулативно предвиденото наказание глоба във връзка с условията по чл. 55 НК, съдът разполага с алтернативно предоставени му от закона две възможности – тази по ал. 2 и възможността по ал. 3 на чл. 55 НК. Ако не се възползва от никоя от тях, след като веднъж вече е преценил, че наказанието следва да се определи при условията на чл. 55 НК, съдът би нарушил материалния закон.

В този смисъл, наред с посоченото решение, са и следните съдебни актове:

- решение № 356 от 25.05.1973 г. по н.д. № 304/73 г. на ВС, I н.о.;
- решение № 528 от 05.10.1990 г. по н.д. № 580/1990 г. на ВС, II н.о.;
- решение № 636 от 10.01.2011 г. по н.д. № 2498/2011 г. на ВКС, III н.о.;
- решение № 54 от 18.04.2023 г. по н.д. № 126/2022 г. на ВКС, II н.о.;
- решение № 818 от 02.11.2007 г. по н.д. № 555/2007 г. на ВКС, I н.о.;
- решение № 202 от 12.05.2008 г. по н.д. № 166/2008 г. на ВКС, III н.о.;
- решение № 3 от 07.02.2008 г. по н.д. № 689/2007 г. на ВКС, II н.о.;
- решение № 35 от 13.02.2008 г. по н.д. № 704/2007 г. на ВКС, III н.о.;
- решение № 267 от 22.02.2008 г. по н.д. № 926/2017 г. на ВКС, I н.о.;
- решение № 229 от 05.06.2015 г. по к.д. № 321/2015 г. на ВКС, II н.о.;
- решение № 49 от 08.03.2019 г. по н.д. № 90/2019 г. на ВКС, II н.о.;
- решение № 89/2023 г. по н.д. № 855/2022 г. на ВКС, III н.о.;
- присъда № 36 от 27.10.2017 г. по в.н.о.х.д. № 493/2017 г. на ОС-Хасково;
- присъда № 38 от 11.04.2018 г. по в.н.о.х.д. № 1439/2017 г. на ОС-Пловдив;
- решение № 71 от 10.06.2019 г. по в.н.о.х.д. № 41/2019 г. на АС-Бургас;
- решение № 220 от 30.06.2009 г. по в.н.ч.д. № 319/2009 г. на САС;
- решение № 191/2011 г. по в.н.о.х.д. № 344/2011 г. на САС;
- решение № 34/2018 г. по в.н.о.х.д. № 43/2018 г. на ОС-Кърджали;
- решение № 242/2009 г. по в.н.о.х.д. № 352/2009 г. на САС;
- решение № 25/2014 г. по в.н.о.х.д. № 39/2014 г. на АпСпНС;
- решение № 206/2023 г. по в.н.о.х.д. № 286/2023 г. на АС-Пловдив;
- присъда № 13/2023 г. по н.о.х.д. № 536/2022 г. на ОС-Хасково;
- решение № 132/2023 г. по в.н.о.х.д. № 144/2023 г. на АС-Пловдив;
- решение № 53/2023 г. по в.н.о.х.д. № 94/2023 г. на АС-Бургас;
- решение № 81/2023 г. по в.н.о.х.д. № 457/2022 г. на АС-Пловдив;
- решение № 178/2023 г. по в.н.о.х.д. № 90/2023 г. на САС;
- решение № 204/2023 г. по в.н.о.х.д. № 68/2023 г. на ОС-Пловдив;
- решение № 33/2023 г. по в.н.о.х.д. № 167/2022 г. на АС-Бургас и др.

Уместно е да се отбележи, че с решение № 202 от 12.05.2008 г. по н.д. № 166/2008 г. на ВКС, III н.о., е следван по-радикален подход. Прието е, че когато глобата е предвидена като допълнително наказание в рамките на кумулативна санкция, приложима спрямо нея е разпоредбата на чл. 55, ал. 3 НК, като съдът не е обвързан с пропорцията по чл. 55, ал. 2 НК. При това положение, след като съдът има законоустановена възможност за преценка дали изобщо да наложи допълнителното кумулативно предвидено наказание глоба, в неговите правомощия е да определи размера на тази глоба, съобразявайки и критериите по чл. 47, ал. 1 НК със спецификите на конкретния случай и съответно да слезе под най-ниския предел и с повече от една втора (в конкретния случай ВКС е изменил въззивния акт по отношение на потвърденото с него наказание глоба,

като е определил нейния размер, слизайки под минималния установен в съответната норма от особената част на НК с 3/4-ти).

II. Според втората теза при кумулативно предвидени наказания лишаване от свобода (или пробация) и глоба, когато съдът прилага чл. 55, ал. 1, т. 1 НК, той следва да определи под минимума единствено приложимия в конкретния случай размер на най-тежкото измежду двете наказания, т.е. на лишаването от свобода (или пробацията), а по отношение на глобата разполага само с правната възможност по чл. 55, ал. 3 НК, ако прецени, че е нужно такова допълнително смекчаване на санкцията. Поддържа се, че разпоредбата на чл. 55, ал. 2 НК има самостоятелно значение и е приложима само когато глобата е предвидена като самостоятелно наказание в норма от Особената част на НК, но не и когато тя е част от кумулативна санкция наред с лишаване от свобода или пробация. Когато глобата е кумулативно предвидена наред с лишаване от свобода или пробация, приложима е разпоредбата на чл. 55, ал. 3 НК по преценка на съда.

Това разбиране е застъпено в следните съдебни актове:

- решение № 27 от 10.01.2024 г. по н.д. № 812/2023 г. на ВКС, III н.о.;
- решение № 115 от 05.03.2012 г. по н.д. № 207/2012 г. на ВКС, I н.о.;
- определение за отказ от одобряване на споразумение по протокол № 356 от 31.01.2024 г. по н.о.х.д. № 435/2024 г. на РС-Бургас;
- определение за отказ от одобряване на споразумение по протокол № 236 от 24.01.2024 г. по н.о.х.д. № 248/2024 г. на РС-Бургас;
- решение от 20.05.2004 г. по в.н.о.х.д. № 83/2004 г. на АС-Велико Търново;
- присъда № 67/2022 г. по н.о.х.д. № 1492/2017 г. на РС-Кърджали;
- присъда № 1738/2016 г. по н.о.х.д. № 1738/2016 г. на РС-Кърджали;
- присъда по н.о.х.д. № 1319/2020 г. на РС-Кърджали;
- присъда № 67/2022 г. по н.о.х.д. № 562/2022 г. на РС-Кърджали;
- присъда по н.о.х.д. № 816/2017 г. на РС-Кърджали;
- присъда № 1/2024 г. по н.о.х.д. № 22/2024 г. на РС-Велики Преслав.

III. По същество трета теза може да се изведе от ППВС № 1 от 17.01.1983 г. по н.д. № 8/82 г., т. 6. Произнасяйки се по някои въпроси на наказанието лишаване от права за престъпления по транспорта, ВС е приел, че: „Когато в определени от закона случаи се налага задължително наказание лишаване от право за управление на моторно превозна средство завинаги, то същото не може да се замени с лишаване от право за определен срок поради обстоятелството, че съдът е наложил другото наказание при изключителни или многобройни смекчаващи обстоятелства и е приложил разпоредбата на чл. 55 НК. Този текст не е приложим, защото в него изрично са посочени наказанията, върху които влияят

изключителните или многобройните смекчаващи обстоятелства, а това са смъртно наказание, лишаване от свобода, поправителен труд и задължително заселване. Лишаване от права не е предвидено.“

Липсата на единство в практиката на съдилищата по прилагането на горепосочения законов текст обуславя необходимост от упражняване на тълкувателните правомощия на ОСНК на ВКС.

С оглед изложеното и на основание чл. 124, ал. 1, т. 1 от Закона за съдебната власт отправям към вас следното

И С К А Н Е:

Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд да приеме тълкувателно решение, с което да отговори на следния въпрос:

„Когато съдът определя наказанието при условията на чл. 55 НК, следва ли да приложи разпоредбата на чл. 55, ал. 2 НК към глобата, ако тя е предвидена като допълнително наказание в кумулативна санкция заедно с лишаване от свобода или с пробация?“.

ПРЕДСЕДАТЕЛ

НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД:

ГАЛИНА ЗАХАРОВА